

Streszczenie

Ona wciąż nie zdejmowała mu ręki z ramion, a on... kłęczał, patrzył na nią jak na cudowne zjawisko, nie śmiejąc ruszyć się, aby mu nagle nie znikła.

Jeszcze tego samego dnia poszedł na wzgórze, by popatrzeć na wójtową chatę. Zrobiło mu się bardzo smutno i zapłakał. Pierwszy raz w życiu uczył wielką swoją nędzę, jego chata była najbiedniejszą we wsi, matka musiała pracować jak komornica, a jego samego ludzie wytykali palcami. Myślał o tym, że nigdy nie będzie mógł wejść do wójtowej chaty, tak jak nauczyciel czy gorzelnik.

Miłość, której nazwać nie umiał, spadła nań jak burza, rozniecając w duszy strach, żal, zdziwienie i – albo on wiedział co jeszcze?

Antek odtąd co niedziela chodził na nabożeństwo, licząc na względy wójtowej. Jednak jej uwaga skupiła się teraz na młodym gorzelniku, który aż z trzeciej wsi przyjeżdżał na nabożeństwo. Wtedy też Antek wpadł na pomysł, by zrobić dla ukochanej kobiety krzyżyk i zwrócić w ten sposób na siebie jej uwagę.

W tym czasie na wieś spadło nieszczęście. Wisła wylała, przerwała tamę i zniszczyła przybrzeżne pola. Ludzie wiele stracili, a **największe szkody poniosła matka Antka.** Z Wojtusiem musiała chodzić na zarobek. Antek był dla niej prawdziwym utrapieniem. **Kum Andrzej poradził wtedy chłop-**

cu, by poszedł w świat, gdzie nauczy się czegoś i dzięki temu pomoże rodzinie. Chłopak rozumiał, że musi tak uczynić, jednak bardzo chciał się zobaczyć z wójtową. Gorliwie rzeźbił swój krzyżyk, by móc go jej ofiarować. Jednak gdy już skończył pracę nad nim, nie miał odwagi tego zrobić. Matka powoli przygotowywała go do drogi: polatała mu odzienie, pożyczyła od karczmarza Mordki rubla na drogę, wystarała się o chleb i ser do kobiałki. Kum Andrzej postanowił, że chłopak wyruszy z domu w niedzielę po nabożeństwie.

OPUSZCZENIE WSI

Ostatniej nocy Antek nie zmrzył oka, matka zaś płakała. W niedzielę udali się do kościoła. Antek czuł przejmujący żal, że musi opuścić wieś i wszystkich, których ukochał. W czasie Podniesienia zobaczył, że przy wielkim ołtarzu siedziała wójtowa. Chłopiec przeczołgał się tam i znalazł się u jej nóg. **Wydobył krzyżyk, który trzymał pod sukmaną, lecz nie miał odwagi ofiarować go tej, dla której rzeźbił go przez parę miesięcy. Zawiesił więc swoją pracę na gwoździu wbitym w ścianę obok ławki, ofiarowując ją Bogu.** Po mszy wrócili wszyscy do domu. Gdy zjedli kartoflanę, Antek przygotował się do drogi. Rodzina odprowadziła go. Za wsią kum Andrzej nakazał Antkowi, by szedł drogą i pytał o mia-

Streszczenie

sto, gdzie ludzie chętniejsi są do młotka niż do roli.

POŻEGNANIE

Matka chciała odprowadzić Antka do figury świętej, by móc go w tym miejscu pobłogosławić. **Zaczęła rozpaczać nad swoją dolą i nad losem syna**, który musi z biedy opuszczać rodzinną wieś. Kum Andrzej odmówił modlitwę, w której poprosił Boga, by opiekował się podróżnym, pocieszał w złych przygodach, uzdrawiał w chorobie, nakarmił, gdy będzie głodny, i ratował we wszelkim nieszczęściu i by aniołowie pozwolili mu wrócić do rodzinnej wsi. Antek pożegnał się z rodziną i odszedł w świat. Zaczął padać deszcz, jednak chmury nie były gęste i przedzierały się przez nie blaski zachodzącego słońca.

W zakończeniu utworu narrator zwraca się do czytelników, by, gdy spotkają wiejskiego chłopca, który będzie szukał zarobku, podali mu pomocną dłoń.

Bohaterowie

Antek

Niezwykłe zdolny i bystry chłopak. Jest ciekawy świata, wszystko wokoło go interesuje, od naj-

młodszych lat jest zafascynowany wiatrakami i stara się zebrać jak najwięcej informacji na ich temat. Chłopiec obdarzony zdolnościami technicznymi i artystycznymi odstaje od społeczności wiejskiej, jako „odmieniec” nie nadaje się do pasania świń i żadnych innych prac gospodarskich. Wykonywane przez niego rzeźby nie dawały trwałego dochodu, a marzenie o budowaniu wiatraków mogło się ziścić jedynie gdzieś w dalekim świecie. Antek w innych warunkach mógłby stać się dla swojej matki pomocą i wsparciem, jednak żyjąc w ciemnej i nędznej wsi, stał się pasożytem i zawalidroga. Dla swych uzdolnień szuka drogi po omacku. Wreszcie musi opuścić ukochaną wieś, w której nie ma miejsca dla takich jak on. Idzie więc w obcy, nieznaną świat, który wydaje mu się zaczarowaną krainą, gdzie nauczą go pracy i wytłumaczą tajniki budowy skomplikowanych maszyn. Przyszłość Antka jest nieznana – odchodzi z rodzinnej wsi na tułaczkę. Narrator jednak niewiele ma nadziei, że ten obcy świat przyjmie Antka z otwartymi ramionami, dlatego też w zakończeniu powierza go opiece czytelnika.

Mama Antka

Jest wdową, sama musi zajmować się gospodarstwem i zapewnić utrzymanie rodzinie. Oczekuje od dzieci pomocy, więc jak „odmieńca” traktuje syna

Gatunek

nieumiejącego wykonać najprostszych czynności. Często prosi o radę kuma Andrzeja, który jest bratem jej zmarłego męża. Bieda zmusza ją do wysłania Antka „w świat”, ale robi to z ciężkim sercem.

Gatunek

Antek to jednowątkowe **opowiadanie biograficzne**, którego fabuła obejmuje wydarzenia z życia tytułowego bohatera – od momentu jego narodzin do opuszczenia wioski w wieku kilkunastu lat. Utwór posiada również cechy typowe dla noweli. Są to: zwięzłość narracji, mała liczba bohaterów i jedno miejsce akcji.

Kompozycja

Antek jest utworem, w którym można wyodrębnić jeden główny wątek. Oprócz historii Antka, przedstawienia kilkunastu lat jego życia we wsi, pojawia się epizod związany z jego siostrą Rozalką.

Świat przedstawiony widziany jest z trzech punktów widzenia: dziecka (Antka), zbiorowości wiejskiej oraz narratora. Antek patrzy na świat w sposób naiwny, wielu rzeczy nie rozumie i nie ma nikogo, kto mógłby mu pomóc. Zbiorowość wiejska

to bardziej lub mniej zamożni chłopci skupieni na uprawie roli i zapewnieniu utrzymania rodzinie. Są to ludzie prości, ograniczeni, zacofani, przesądni. Nie rozumieją odmienności Antka, jego zainteresowań. Widzą w nim tylko „utrapięca”, darmozjada, pasożyta, ponieważ nie umiał zająć się pracą w gospodarstwie.

Jedną z podstawowych zasad kompozycyjnych organizujących świat przedstawiony utworu jest przewijający się przez całą fabułę **motyw zamknięcia i ciasnoty**. Jest to ciasnota przestrzenna i kulturowa, znamienna dla wsi „zabitej deskami”, oddalonej od świata cywilizowanego, w której egzystuje i dorasta nadzwyczaj zdolne dziecko. Nie ma ono jednak szans, by w takim środowisku rozwinąć talent i zdolności.

Fabuta

W utworze został przedstawiony los dziecka chłopkiego na tle społeczno-obyczajowego obrazu zacofanej wsi. Tytułowy Antek, niezwykle utalentowany chłopiec, od najmłodszych lat pozostaje w konflikcie z najbliższymi z powodu niechęci do pracy w gospodarstwie i nietypowych artystycznych zainteresowań. Jest on świetnym obserwatorem i ma zręczne ręce. Jednak pomimo to nie znajduje zrozumienia u matki, która chciałaby ze strony najstarszego syna

Czas akcji

doczekać się pomocy w pracy na roli. W szkole również czuje się niedoceniany, ponieważ jego chęć wyróżnienia się zostaje odebrana jako „krnąbrność”, ani u kowala, który obawia się, że nadmiernie uzdolniony uczeń może stać się jego konkurentem. Ukoronowaniem nieprzystosowania Antka jest jego uczucie do bogatej mężatki – wójtowej. Nie znalazłszy dla siebie miejsca we wsi, wskutek nędzy i braku perspektyw, Antek opuszcza rodzinne strony. Swoje najpiękniejsze dzieło – krzyżyk rzeźbiony z myślą o wójtowej – zawiesza jako ofiarę w kościele i wyrusza w świat szukać chleba i nauki.

Czas akcji

Czas wydarzeń nie jest dokładnie określony. Można przypuszczać, że akcja opowiadania dzieje się w drugiej połowie XIX w. Prus pisze o realiach życia na wsi w latach siedemdziesiątych XIX w.

Miejsce akcji

Pierwsze zdanie utworu zawiera informacje o miejscu, w którym rozgrywają się wydarzenia – wieś położona w niewielkiej dolinie nad Wisłą. Bliższe określenie przestrzeni nie jest konieczne, ponieważ właściwie w każdej wsi w tamtym okresie histo-